

STRATEGIA
de consolidare a relațiilor interetnice
în Republica Moldova pentru anii 2017-2027

I. DESCRIEREA SITUAȚIEI

1.1. Structura etnică a populației Republicii Moldova

Diversitatea etnică și lingvistică a Republicii Moldova este relevantă și de recensământul populației. Conform datelor din 2004, 23,8% din numărul total al populației Republicii Moldova îl constituie persoanele care aparțin minorităților naționale. În afară de grupul etnic majoritar, pe teritoriul Republicii Moldova locuiesc următoarele grupuri etnice: ucraineni (8,35%), ruși (5,95%), găgăuzi (4,36%), bulgari (1,94%), romi (0,36%), precum și altele (1%), printre care belaruși, evrei, polonezi, armeni, nemți, tătari, azeri, gruzini, greci, uzbeki, ciuvași, lituanieni, letoni, osetini, coreeni, estonieni etc. În anul 2004 existau 176 de localități în care ponderea minorităților naționale depășea sau era egală cu 20% din totalul populației.

Ucrainenii reprezintă cea mai numeroasă minoritate națională în Republica Moldova. Aproape 30% dintre ucraineni locuiesc în Chișinău (9,17%), Bălți (24,19%), Cahul (10,68%), Ungheni (7,67%), Soroca (8,59%), Orhei (3,59%), Comrat (4,81%). În Republica Moldova există 111 localități în care ucrainenii constituie cel puțin 20% și 63 de localități în care aceștia reprezintă 50% și mai mult. Aceste localități fac parte din 26 de raioane și un municipiu (Bălți).

Rușii reprezintă a doua ca număr minoritate națională în Republica Moldova. Conform datelor recensământului, aproape 60% din ruși locuiesc în Chișinău (15,72%) și Bălți (19,84%). În alte orașe procentul lor este următorul: Cahul – 16,52%, Ungheni – 6,41%, Soroca – 7,72%, Orhei – 5,45%, Comrat – 7,33%. În republică există 11 localități în care rușii constituie cel puțin 20% și 5 localități în care aceștia reprezintă 50% și mai mult. Există 38 de localități în care rușii reprezintă 10% din populație și mai mult și 104 localități în care aceștia reprezintă 5% din populație și mai mult.

Găgăuzii reprezintă a treia ca număr minoritate națională în Republica Moldova. Găgăuzii locuiesc compact în Găgăuzia (82,13%), care, conform Constituției Republicii Moldova, este o unitate teritorială autonomă cu statut special. În raionul Taraclia găgăuzii formează 8,31% din populație, iar în raionul Cahul – 3,15%. În restul raioanelor, găgăuzii reprezintă nu mai mult de 1%. Conform datelor recensământului, în Republica Moldova există 34 de localități în care găgăuzii constituie cel puțin 20% și 22 de localități în care aceștia

reprezintă 50% și mai mult. Majoritatea acestor localități sînt situate în Găgăuzia – 26. Celelalte localități sînt situate în raionale Taraclia – 5, Cahul – 2 și Căușeni – 1.

Bulgarii reprezintă a patra ca număr minoritate națională în Republica Moldova. Bulgarii locuiesc compact în raionul Taraclia (65,56%). În alte regiuni numărul lor este mult mai mic, astfel: în Cahul – 6,45%, Găgăuzia – 5,15%, Chișinău – 1,41%. În restul raioanelor bulgarii reprezintă nu mai mult de 1%. Conform datelor recensămîntului, există 28 de localități în care bulgarii constituie cel puțin 20% și 8 localități în care aceștia reprezintă 50% și mai mult. În majoritatea lor, aceste localități sînt situate în raionul Taraclia – 12, celelalte localități fiind situate în Cahul – 4, Cantemir – 3, Leova – 3, Găgăuzia – 2, Căușeni – 1, Cimișlia – 1 și Ialoveni – 1.

Romii – conform datelor recensămîntului, în Republica Moldova locuiesc 12 271 de persoane de etnie romă: în 3 localități – Otaci, Buda și Ciorești – aceștia constituie cel puțin 20%, 5 localități în care aceștia reprezintă 5%. Pentru a îmbunătăți situația romilor și pentru a asigura participarea lor activă la viața socială și politică din țară, a fost realizat Planul de acțiuni privind susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pentru anii 2011–2015 (Hotărîrea Guvernului nr. 494 din 8 iulie 2011 și Hotărîrea Guvernului nr. 56 din 31 ianuarie 2012), precum și a fost aprobat noul Plan de acțiuni pentru susținerea populației de etnie romă din Republica Moldova pe anii 2016-2020 (Hotărîrea Guvernului nr. 734 din 9 iunie 2016).

1.2. Utilizarea limbilor minorităților naționale în Republica Moldova

Legislația Republicii Moldova oferă limbilor rusă, ucraineană, găgăuză, bulgară, idiș, țigănească/romani și altor limbi garanții juridice.

Limba rusă este utilizată pe teritoriul Republicii Moldova în decursul unei perioade îndelungate în diferite domenii ale vieții socioeconomice a statului, iar o parte semnificativă a populației cunoaște și vorbește limba rusă. Pe teritoriul Republicii Moldova limba rusă are statut de limbă de comunicare interetnică. Conform Legii nr. 344-XIII din 23 decembrie 1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), precum și Legii nr. 173-XVI din 22 iulie 2005 cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria), pe teritoriul Găgăuziei și al Transnistriei limba rusă este una dintre limbile oficiale. Potrivit recensămîntului din 2004, limba rusă a fost indicată ca limbă maternă de 11,3% din populația țării. Majoritatea ucrainenilor, găgăuzilor, bulgarilor consideră drept limbă maternă limba etniei sale. În același timp, 31,8% dintre ucrainenii, 13,9% dintre bulgarii, 5,9% dintre găgăuzii au indicat drept limbă maternă pe cea rusă. Limba rusă este răspîndită pe teritoriul tuturor raioanelor țării. Această limbă este utilizată pe scară largă în domeniul educației, culturii, mass-mediei, în activitatea editorială și sfera oficială.

Limba ucraineană – conform Legii cu privire la prevederile de bază ale statutului juridic special al localităților din stînga Nistrului (Transnistria), limba ucraineană este una dintre limbile oficiale utilizate pe teritoriul Transnistriei (împreună cu limba de stat și limba rusă). Conform datelor recensămîntului din anul 2004, limba ucraineană a fost indicată ca limbă maternă de către 5,5 % din populația țării, 3,4% din populație obișnuiesc să vorbească limba ucraineană. Purtătorul de bază al limbii ucrainene este populația de etnie ucraineană. Limba ucraineană este răspîndită pe teritoriul mai multor raioane ale republicii, preponderent în raioanele de nord și de est. Localități cu populație ucraineană se atestă și în partea centrală și de sud a țării. Pe teritoriul Republicii Moldova există circa 200 de localități unde populația de etnie ucraineană constituie majoritatea sau o parte considerabilă din populație.

Limba găgăuză – conform Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri), limba găgăuză este una dintre cele trei limbi oficiale ce funcționează pe teritoriul unității teritoriale autonome (alături de limba de stat și limba rusă). Conform datelor recensămîntului din anul 2004, limba găgăuză a fost indicată ca limbă maternă de către 4% din populația țării și 3,1% din populație obișnuiesc să vorbească limba găgăuză.

Limba bulgară – Legea nr. 3465-XI din 1 septembrie 1989 cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești oferă limbii bulgare garanții juridice. Conform datelor recensămîntului din anul 2004, limba bulgară a fost indicată ca limbă maternă de către 1,6 % din populația țării și 1,1% din populație obișnuiesc să o vorbească. Purtătorul de bază al limbii bulgare este populația de etnie bulgară. Pe teritoriul Republicii Moldova există aproximativ 50 de localități unde bulgarii constituie majoritatea sau partea semnificativă din populație.

În Republica Moldova sînt folosite și limbile altor minorități naționale. Legislația în vigoare oferă garanții juridice pentru utilizarea lor în mai multe domenii ale societății.

1.3. Conceptul Strategiei

Diversitatea etnică a Republicii Moldova este parte a istoriei și culturii țării. S-a format o tradiție ca reprezentanții diferitor etnii să conviețuiască în cooperare și înțelegere. Acest fapt este reflectat și în preambulul Constituției: „Năzuind spre satisfacerea intereselor cetățenilor de altă origine etnică, care împreună cu moldovenii constituie poporul Republicii Moldova,/ Considerînd statul de drept, pacea civică, democrația, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic valori supreme [...]”. Această bază constituțională reflectă tradiționala receptivitate multietnică a Republicii Moldova.

Documentul fundamental mai recunoaște și elementele principale ale identității pe care statul trebuie să le respecte: „Statul recunoaște și garantează dreptul tuturor cetățenilor la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității

lor etnice, culturale, lingvistice și religioase” (art. 10 alin. (2). Aceste principii prevăzute în Constituția Republicii Moldova sînt în deplină concordanță cu abordările prevăzute în documentele internaționale și regionale relevante, inclusiv în Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale.

Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, ratificată prin Hotărîrea Parlamentului nr.1001-XIII din 22 octombrie 1996, conține un șir de prevederi care se referă în mod expres la politica de integrare în contextul Strategiei de consolidare a relațiilor interetnice în Republica Moldova pentru anii 2017-2027 (în continuare – Strategie). Prin urmare, „Părțile se angajează să promoveze condițiile de natură să permită persoanelor aparținînd minorităților naționale să-și mențină și să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității lor” (art. 5); „Părțile vor încuraja spiritul de toleranță și dialogul intercultural și vor lua măsuri efective pentru promovarea respectului reciproc, înțelegerii și cooperării dintre toate persoanele care trăiesc pe teritoriul lor” (art. 6); „Fără a se aduce atingere măsurilor luate în cadrul politicii lor generale de integrare, părțile se vor abține de la orice politică ori practică avînd drept scop asimilarea persoanelor aparținînd minorităților naționale” (art. 5 alin. (2)); și „Părțile vor crea condițiile necesare pentru participarea efectivă a persoanelor aparținînd minorităților naționale la viața culturală, socială și economică și la treburile publice, în special acelea care le privesc direct” (art.15).

Aceste prevederi constituie baza conceptului prezentei Strategii. Reprezentînd o responsabilitate nemijlocită a statului prezenta Strategie a derivat din necesitatea formulării de politici orientate spre asigurarea unei viziuni strategice pentru procesul de integrare și consolidare a societății multiculturale din Republica Moldova. Procesul de integrare este un angajament de lungă durată ce cuprinde în totalitatea sa mai multe domenii prioritare. În acest context, Strategia reprezintă un prim pas și include patru domenii de acțiune care pun fundamentul procesului respectiv.

Prezenta Strategie stabilește obiective pe termen lung (11 ani) și sarcini ce vizează participarea la viața publică a persoanelor aparținînd minorităților naționale, facilitarea dialogului intercultural, consolidarea identității civice față de statul Republica Moldova, asigurarea condițiilor necesare pentru studierea și aplicarea limbii de stat de către cetățenii alolingvi, inclusiv cei adulți, promovarea limbilor minorităților naționale, asigurarea accesului minorităților naționale la informație și mass-media în limbile acestora, precum și promovarea diversității în societate.

Elaborarea prezentei Strategii constituie o prioritate trasată în Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova 2016-2018, aprobat prin Hotărîrea Parlamentului nr. 1 din 20 ianuarie 2016, și este în corespundere cu legislația națională și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte, prevederilor Organizației Națiunilor Unite, Consiliului European, Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa și Uniunii Europene.

Totodată, obiectivele politicii de consolidare a relațiilor interetnice reflectă și aspirațiile de integrare europeană a Republicii Moldova.

În procesul de elaborare s-a ținut cont de cadrul normativ, realizările și lacunele politicilor elaborate anterior, standardele și obligațiile în domeniul drepturilor omului, precum și de bunele practici din domeniu, care au fost ajustate la particularitățile contextului Republicii Moldova.

În scopul coordonării procesului de planificare strategică și sectorială în domeniile pasibile integrării minorităților naționale, prevederile prezentei Strategii au fost armonizate cu documentele de politici relevante, legislația națională, inițiativele planificate de autoritățile administrației publice centrale, inclusiv cu Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2020”.

Elaborarea prezentei Strategii s-a caracterizat prin consultări ample și implicarea directă a reprezentanților societății civile, inclusiv a organizațiilor minorităților naționale, organizațiilor internaționale, instituțiilor autorităților publice centrale și locale, în special din localitățile populate de persoane aparținând minorităților naționale, precum și a instituțiilor publice independente. Procesul de elaborare s-a bazat pe cercetări calitative și cantitative, planificare minuțioasă, consultări extensive cu experți naționali și internaționali în domeniile de referință ale Strategiei. Documentul vizat a fost elaborat în corespundere cu principiile drepturilor omului și prevederile Constituției Republicii Moldova. O atenție specială s-a acordat transparenței, colaborării intersectoriale, principiilor de nediscriminare și de egalitate de gen.

Impactul prezentei Strategii constă în crearea unui cadru favorabil pentru consolidarea relațiilor interetnice, dezvoltarea identității civice față de statul Republica Moldova, promovarea diversității în societate, facilitarea dialogului intercultural și integrarea lingvistică, incluziunea minorităților naționale în diverse sfere ale vieții statului. Impactul este descris și cuantificat în rezultatele scontate, menționate pentru fiecare obiectiv specific.

1.4. Analiza SWOT

Analiza SWOT (puncte tari, puncte slabe, oportunități, amenințări) permite proiectarea unei viziuni de ansamblu asupra politicii de integrare. Analiza factorilor de influență interni și externi, precum și proiectarea interacțiunii cu alți actori relevanți permite valorificarea oportunităților create atât la nivel normativ și instituțional, cât și la nivel social-politic în Republica Moldova. Evidențierea punctelor slabe și a potențialelor amenințări permite actorilor relevanți soluționarea și prevenirea eventualelor provocări.

Punctele forte

Angajament guvernamental continuu. Angajamentul de a elabora și a implementa prezenta Strategie a fost reflectat în programele de activitate ale Guvernului. Acestea, în mod tradițional, conțin un capitol aparte dedicat măsurilor ce vizează minoritățile naționale.

Existența cadrului normativ și instituțional în domeniu. Domeniul relațiilor interetnice este administrat de o instituție a administrației publice centrale – Biroul Relații Interetnice – cu o bogată experiență în realizarea programelor, politicilor și inițiativelor din această sferă. De asemenea, există și alte instituții publice ce au atribuții în acest domeniu și care urmează să contribuie la realizarea politicii de integrare în Republica Moldova. Cadrul normativ relevant domeniului minorităților naționale este reglementat de Legea nr. 382-XV din 19 iulie 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor. La nivel de entitate consultativă, un rol important în realizarea politicii de integrare este alocat Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale care activează pe lângă Biroul Relații Interetnice.

Suport internațional. Politica națională în domeniul integrării minorităților naționale este realizată și implementată cu susținerea partenerilor internaționali, în special cu ajutorul Înaltului Comisar pentru Minorități Naționale al OSCE și Consiliului Europei.

Echipă motivată. Funcționarii Biroului Relații Interetnice au cunoștințele profesionale necesare, experiență și memorie instituțională relevantă în elaborarea și implementarea programelor și politicilor în domeniul relațiilor interetnice și de integrare a minorităților naționale.

Existența unui sector asociativ al organizațiilor minorităților naționale. Asociațiile minorităților naționale acoperă o sferă largă de domenii și manifestă un interes continuu de participare în inițiativele comunitare. Acestea beneficiază de potențial uman care poate fi valorificat în procesul de realizare a politicii de integrare.

Punctele slabe

Domeniu nou de politică. Politica de integrare reprezintă un domeniu nou în Republica Moldova, ceea ce presupune eforturi consolidate din partea majorității populației și din partea minorităților naționale. Conceptul de „integrare” în sfera reglementată este relativ nou și necesită o înțelegere comprehensivă la nivel de societate.

Resurse umane limitate. Domeniul politicii de integrare este unul intersectorial și necesită resurse umane consolidate. Numărul persoanelor implicate în realizarea acestei politici este insuficient, iar fluctuația generală a cadrelor la nivel național în sfera publică reduce din continuitatea și calitatea realizării anumitor sarcini.

Resurse financiare limitate. Realizarea politicii de integrare urmează să se bazeze pe un set de măsuri ce necesită acoperire financiară pe termen scurt, mediu și lung. Acțiunile prevăzute în document pot depăși valoarea alocărilor din partea Guvernului și necesită implicarea financiară a partenerilor internaționali pe domeniile cu decalaje sau insuficiență financiară.

Oportunitățile

Parteneriate durabile. Biroul Relații Interetnice a stabilit relații durabile cu principalele instituții internaționale din sfera reglementată. Există un consens între autoritățile publice și comunitatea internațională că politica de integrare va contribui semnificativ la consolidarea societății Republicii Moldova și dezvoltarea armonioasă a relațiilor interetnice.

Suport și consens public. În procesul de elaborare și consultare a documentului s-a atestat un interes și o opinie generală comună privind necesitatea procesului de integrare. Acest fapt permite implicarea diferitor actori în realizarea dezideratului de integrare. Domeniile prioritare și obiectivele Strategiei sînt acceptate de către părțile interesate.

Susținerea din partea instituțiilor internaționale. Un număr important de donatori și instituții internaționale au manifestat o deschidere continuă în oferirea sprijinului necesar pentru realizarea politicii de integrare în Republica Moldova. Susținerea relevantă a fost oferită în procesul de elaborare a prezentei Strategii și este preconizată în etapa de pregătire a Planului de acțiuni și realizarea anumitor măsuri strategice din document.

Amenințările

Instabilitate politică. Procesul de elaborare a documentului a fost tergiversat de instabilitatea politică. Eventualitatea perpetuării acestui fapt ar putea amenința rapiditatea elaborării Planului de acțiuni și implementarea prezentei Strategii.

Politizarea excesivă a domeniului. Domeniul relațiilor interetnice este, uneori, un subiect politizat. Acest fapt poate crea obstacole în calea realizării proceselor de consolidare a societății în Republica Moldova.

Stereotipuri. În pofida diverselor eforturi de a elimina anumite stereotipuri ce vizează minoritățile naționale, la nivel de societate mai există anumite percepții eronate ce țin de relațiile interetnice și de contribuția diferitor grupuri etnice la dezvoltarea Republicii Moldova.

II. SCOPUL, PRINCIPIILE DIRECTOARE ȘI NOȚIUNILE-CHEIE ALE STRATEGIEI

2.1. Scopul

Prezenta Strategie are ca scop facilitarea concordiei interetnice, încurajarea diversității incluzive a societății din Republica Moldova prin integrarea minorităților naționale în diverse sfere ale vieții statului, asigurarea egalității cetățenilor indiferent de apartenența etnică, culturală, lingvistică etc., respectarea legislației naționale și standardelor internaționale. Documentul intenționează să contribuie la asigurarea drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, la consolidarea societății și la dezvoltarea armonioasă a relațiilor interetnice.

2.2. Principiile directoare

Prezenta Strategie se bazează pe principii directoare ce asigură aplicarea bunelor practici internaționale și, totodată, se potrivesc contextului existent în Republica Moldova. Aceste principii reprezintă punctul de reper al procesului de integrare, care presupune formularea unor politici complexe, care urmează să reflecte interesele tuturor grupurilor etnice din societate.

1) *Valori și norme democratice.* Procesul de integrare presupune necesitatea respectării supremației legii, libertății, demnității și exercitării drepturilor sociale, economice, culturale și politice ale cetățenilor în conformitate cu prevederile Constituției Republicii Moldova, legislației naționale, acordurilor și tratatelor internaționale.

2) *Sentimentul de apartenență civică.* Integrarea presupune formarea identității și apartenenței civice față de statul Republica Moldova, respectând Constituția Republicii Moldova, suveranitatea, independența, unitatea și indivizibilitatea statutului.

3) *Respectarea și protecția drepturilor omului.* Procesul de integrare presupune respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale. Acest fapt reprezintă o obligație a statului atât în contextul angajamentelor internaționale, cât și a celor naționale.

4) *Supremația autoidentificării voluntare.* Drepturile minorităților naționale includ dreptul fiecărei persoane de a alege să fie sau nu tratată ca persoană aparținând unei minorități naționale. Autoidentificarea cu o minoritate națională este o chestiune ce ține de opțiunea personală.

5) *Nediscriminare și egalitate efectivă.* Nediscriminarea și egalitatea efectivă sînt precondiții pentru realizarea procesului de integrare. Acest deziderat presupune egalitate în fața legii, supremația legii și înlăturarea tuturor eventualelor obstacole din calea egalității efective.

6) *Unitate în diversitate.* Acest principiu implică recunoașterea drepturilor, responsabilităților și oportunităților egale pentru toți, promovînd în același timp respectarea diversității. El mai include promovarea spiritului toleranței și nediscriminării.

7) *Identități multiple.* Identitatea individuală poate fi multiplă (de a avea mai multe identități orizontale, de exemplu, apartenența la mai mult de o etnie), multistratificată (persoana poate avea mai multe identități care coexistă și se suprapun, cum ar fi cea etnică, religioasă, lingvistică, de gen, profesională și altele similare), contextuală (contextul ar putea stabili care identitate predomină la un moment dat) și dinamică (conținutul fiecărei identități și atașamentul persoanelor față de aceasta se poate schimba în timp). Aceasta presupune că nu există nici o contradicție între a avea identități distincte și a împărtăși un sentiment de apartenență civică față de stat.

8) *Participare activă, drepturi și responsabilități*. Participarea activă și egală a tuturor membrilor societății în viața socială, economică, culturală și publică reprezintă o precondiție a procesului de integrare. De asemenea, membrii societății au obligația de a respecta legile și responsabilitatea de a-și aduce contribuția pentru societate. Acest fapt presupune interacțiune între toți membrii societății, nu doar tolerarea unei pluralități de culturi.

9) *Recunoașterea rolului unificator al limbii de stat și a diversității lingvistice*. Cunoașterea limbii de stat reprezintă un element ce consolidează societatea și asigură participarea efectivă. În același timp, diversitatea lingvistică constituie o valoare pentru societate și este un element important în procesul de integrare, promovând stabilitatea, dezvoltarea și prosperitatea societății.

2.3. Noțiunile-cheie

Noțiunile și abordările care au fost utilizate în prezenta Strategie sînt reflectate în: Constituția Republicii Moldova, Legea nr. 382-XV din 19 iulie 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale, Documentul Reuniunii de la Viena a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa, Carta Europeană a limbilor regionale sau minoritare, Recomandarea nr. 1134 (1990) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei privind drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale, Recomandarea Adunării Parlamentare a Consiliului Europei nr. 1201 (1993), Liniile directoare Ljubljana privind integrarea societăților diverse, adoptate de Înalțul Comisar pentru Minorități Naționale al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa. De asemenea, au fost trasate referințe la cercetări academice în domeniu și recomandări tematice ale organizațiilor internaționale.

În calitate de noțiune generală, integrarea este percepută ca un proces dinamic ce implică mai mulți actori, care facilitează participarea tuturor grupurilor etnice la viața economică, politică, socială, culturală, stimulează un sentiment împărtășit al apartenenței civice față de statul Republica Moldova și consolidează societatea. Toleranța și respectul față de limba, cultura și confesiunile tuturor comunităților etnice din teritoriul țării constituie una dintre condițiile inalienabile ale păcii civice în Republica Moldova și reprezintă unul dintre punctele principale de reper ale procesului de integrare a minorităților naționale.

În contextul prezentei Strategii, principalele noțiuni sînt definite după cum urmează:

1) *minoritate națională* – noțiune definită în conformitate cu Legea nr. 382-XV din 19 iulie 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, determină că persoanele aparținînd minorităților naționale sînt acelea care domiciliază pe teritoriul Republicii Moldova, sînt cetățeni ai ei, au particularități etnice,

culturale, lingvistice și religioase prin care se deosebesc de majoritatea populației (moldoveni) și se consideră de altă origine etnică;

2) *integrare* – proces dinamic și de angajament reciproc, care implică mai mulți actori și mai multe direcții, care facilitează participarea tuturor grupurilor etnice la viața economică, politică, socială și culturală și care stimulează un sentiment împărtășit al apartenenței civice față de stat și consolidează societatea. Integrarea presupune garantarea drepturilor persoanelor aparținând tuturor grupurilor etnice, respectarea și promovarea diversității culturale, precum și crearea precondițiilor pentru consolidarea societății;

3) *dialog intercultural* – proces de schimb de opinii între persoane, grupuri etnice, culturale, religioase, lingvistice, bazat pe respect reciproc și înțelegere. Aceasta presupune libertatea de exprimare și capacitatea de a percepe părerile altora, avînd ca scop înțelegerea mai profundă a diverselor opinii, sporirea cooperării și participării, precum și promovarea toleranței și respectului;

4) *diversitate culturală* – presupunere a faptului că există culturi diferite și că acestea pot interacționa în cadrul unui anumit spațiu și mediu social. Diversitatea culturală constituie unul dintre fenomenele de bază în procesul de dezvoltare a societății în domeniul vizat.

III. DOMENIILE PRIORITARE ȘI OBIECTIVELE STRATEGIEI

Prezenta Strategie este documentul-cheie de politici care determină mecanismele naționale pentru consolidarea concordiei interetnice, dezvoltarea identității civice față de statul Republica Moldova, asigurarea condițiilor necesare pentru studierea și aplicarea limbii de stat de către cetățenii alolingvi, inclusiv cei adulți, promovarea limbilor minorităților naționale, asigurarea accesului persoanelor aparținând minorităților naționale la informație și mass-media în limbile acestora, promovarea diversității în societate, participarea la viața publică a minorităților naționale și facilitarea dialogului intercultural.

Documentul oferă claritate, coerență și convergență politicii și practicii guvernamentale, facilitînd procesul de integrare a minorităților naționale în 4 domenii prioritare.

3.1. Participare la viața publică

Context

Cadrul legal al Republicii Moldova reflectă, în linii generale, principiul oportunităților egale de a participa la viața publică, indiferent de apartenența etnică sau alte caracteristici. Principiile nediscriminării și tratamentului egal au fost fortificate prin intermediul inițiativelor legale adoptate în ultimii ani.

În ceea ce privește legislația națională, Legea nr. 158-XVI din 4 iulie 2008 cu privire la funcția publică și statutul funcționarului public prevede șanse egale pentru accesarea în funcții publice, indiferent de apartenența etnică. Astfel, orice cetățean al Republicii Moldova poate candida la o funcție publică, una

dintre condiții fiind posedarea limbii de stat și a limbilor oficiale de comunicare interetnică vorbite pe teritoriul respectiv în limitele stabilite de lege¹. Aceeași condiție este prevăzută și de art. 7 din Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești.

Legislația în vigoare garantează dreptul egal al cetățenilor de a vota și de a fi ales, indiferent de originea etnică și nivelul de cunoaștere a limbii de stat. Candidații la funcția de președinte al Republicii Moldova și la funcția de bașcan al Găgăuziei fac excepție de la regula în cauză: președintele Republicii Moldova trebuie să cunoască limba de stat, iar bașcanul Găgăuziei – limba găgăuză.

Conform Legii nr. 320 din 27 decembrie 2012 cu privire la activitatea Poliției și statutul polițistului, recrutarea în organele de poliție se realizează în bază de concurs și dreptul de fi angajat este oferit oricărei persoane care întrunește anumite criterii, însă indiferent de rasă, naționalitate, sex, religie, avere sau origine socială.

Garantarea egalității tuturor persoanelor a fost consemnată prin Legea cu privire la asigurarea egalității, adoptată la 25 mai 2012. Consecvent a fost instituit Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității. Legea nr. 298 din 21 decembrie 2012 cu privire la activitatea Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității prevede că această entitate este un organ colegial care asigură egalitatea și repunerea în drepturi a victimelor discriminării, precum și protejarea împotriva discriminării, inclusiv a persoanelor care aparțin minorităților naționale. De asemenea, în calitate de instituție independentă pentru promovarea și protecția drepturilor omului funcționează și instituția Avocatului Poporului.

Deoarece legislația Republicii Moldova nu încadra prevederi suficiente pentru incriminarea actelor de discriminare, au fost introduse modificări în Codul penal al Republicii Moldova nr. 985-XV din 18 aprilie 2002 și Codul contravențional al Republicii Moldova nr. 218-XVI din 24 octombrie 2008.

Principalele provocări

Societatea democratică contemporană necesită noi forme de participare în diferite sfere de activitate a statului și la viața publică a acestuia. Sporește necesitatea de a stabili un cadru funcțional pentru o astfel de participare și pentru conștientizarea drepturilor și responsabilităților cetățenilor, indiferent dacă aceștia aparțin majorității sau minorității.

Situația curentă semnalează că participarea persoanelor aparținând minorităților naționale în organele electivă și cele executive, în administrație, sectorul judiciar și cel de aplicare a legii, este insuficientă. Una dintre cauzele participării reduse în viața publică ține de cunoașterea insuficientă a limbii de stat de către minoritățile naționale, ceea ce, deseori, constituie o barieră în angajarea în sectorul public.

---

¹ Articolul 27 alineatul (1) litera b) din lege.

Există anumite provocări ce vizează mecanismele consultative cu persoanele aparținând minorităților naționale. Deși astfel de structuri există, eficacitatea acestora trebuie sporită, iar potențialul lor urmează să fie valorificat pe deplin. Este necesar de a extinde practica constituirii organelor consultative și la nivel subnațional.

Una dintre provocările principale în monitorizarea eficientă a participării persoanelor aparținând minorităților naționale la viața publică ține de colectarea și analiza datelor. Recensământul populației reprezintă una dintre sursele oficiale de date statistice dezagregate în baza afilierii etnice. Registrul de stat al populației, conține, de asemenea, informații cu privire la originea etnică a persoanelor, însă este necesar de îmbunătățit procesul de colectare a datelor cu privire la etnie, în vederea respectării principiului autoidentificării. Alte mecanisme de colectare a datelor statistice conform originii etnice nu există. Astfel, apare necesitatea unor informații adiționale, exacte și actualizate cu privire la situația socioeconomică și educațională a persoanelor aparținând minorităților naționale. Lipsa acestor informații împiedică elaborarea unor măsuri bine direcționate pentru remedierea problemelor existente cu care se confruntă persoanele aparținând minorităților naționale în ceea ce ține de participarea lor la viața publică.

Domeniile prioritare de acțiune, obiectivele și rezultatele scontate

Un element esențial al integrării este dreptul tuturor, inclusiv al persoanelor aparținând minorităților naționale, de a participa activ la viața publică, culturală, socială și economică. În acest sens, este necesar de a elabora politici specifice care să asigure că toate persoanele beneficiază de șanse egale de participare în diferite sfere de activitate a statului și în viața publică. Experiența mai multor state demonstrează că nu este suficient de a depăși obstacolele în calea participării tuturor cetățenilor în mod egal, dar este necesar și de a promova activ o astfel de participare, inclusiv în rândul persoanelor aparținând minorităților naționale. În acest sens, direcțiile strategice propuse includ următoarele:

1) Încurajarea participării tuturor cetățenilor în mod egal în administrația de stat și serviciul public. Pentru asigurarea integrării, organele administrației de stat ar trebui să reflecte diversitatea societății, precum și să promoveze nondiscriminarea și echitatea efectivă în viața publică, atât pentru minoritățile naționale, cât și pentru majoritate. Totodată, sînt necesare măsuri specifice pentru recrutarea minorităților naționale la toate nivelurile de administrare publică.

2) Contribuirea la o comunicare mai eficientă între autorități și societatea civilă. Integrarea nu poate avea succes fără angajarea activă a societății civile în

procesul elaborării, implementării și monitorizării politicilor de integrare. În acest context, urmează de îmbunătățit funcționarea organelor și mecanismelor consultative existente, care sînt menite să servească drept canale oficiale sau neoficiale de comunicare între autorități și persoanele aparținînd minorităților naționale. Este esențial de identificat măsuri care să fortifice eficiența și rolul mecanismelor existente, analizînd și posibilitatea constituirii unor organe consultative adiționale la diferite niveluri, național și local, în caz de necesitate.

3) Sporirea nivelului de cunoaștere a proceselor contemporane în domeniul relațiilor interetnice și îmbunătățirea sistemului de colectare și sistematizare a datelor statistice etnice în Republica Moldova. În acest sens, este important să se asigure colectarea și analiza datelor cu privire la participarea persoanelor aparținînd minorităților naționale, pentru a putea elabora politici bine fundamentate. În contextul elaborării politicilor în domeniu, inclusiv a politicilor sensibile la dimensiunea de gen, sînt necesare date dezagregate pe sexe. Statistica etnică urmează să fie colectată, dezagregată pe sexe, în conformitate cu standardele internaționale.

Drept rezultat al acestor acțiuni, obiectivul strategic care urmează să fie realizat este sporirea participării persoanelor aparținînd minorităților naționale la viața publică a Republicii Moldova.

Obiectivul specific 1: Încurajarea participării tuturor cetățenilor în mod egal în administrația de stat și serviciul public

Acțiuni prioritare:

1.1. Încurajarea persoanelor aparținînd minorităților naționale de a activa în serviciul public, promovînd respectarea principiului egalității între femei și bărbați.

1.2. Oferirea de instruire persoanelor aparținînd minorităților naționale, inclusiv prin predarea limbii de stat, pentru crearea condițiilor necesare în vederea recrutării acestora la toate nivelurile administrației publice.

Indicatori de progres:

1.1. Numărul reprezentanților minorităților naționale angajați la toate nivelurile administrației publice.

1.2. Numărul persoanelor aparținînd minorităților naționale implicate în programe/cursuri/seminare de instruire.

Rezultate scontate: Sporirea reprezentării minorităților naționale în serviciul public

Obiectivul specific 2: Contribuirea la o comunicare mai eficientă între autorități și societatea civilă.

Acțiuni prioritare:

2.1. Crearea mecanismelor consultative la nivel local într-un cadru instituțional corespunzător și eficientizarea/consolidarea capacităților celor existente, în special Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale care funcționează pe lângă Biroul Relații Interetnice, care să servească în calitate de canale de dialog între autorități și minoritățile naționale. Diseminarea bunelor practici relevante și încurajarea administrației publice locale de a înființa organe consultative cu minoritățile naționale, ținând cont de diversitatea opiniilor pentru fiecare grup etnic, a criteriilor de gen, vîrstă etc.

2.2. Includerea reprezentanților minorităților naționale în organele consultative existente.

2.3. Înființarea de comisii/grupuri de lucru tematice, organizarea de consultări pentru identificarea și abordarea eficientă a problemelor, în special pe domeniile ce se referă direct la minoritățile naționale.

2.4. Sporirea capacităților instituționale ale Biroului Relații Interetnice în vederea asigurării unei comunicări eficiente cu minoritățile naționale în contextul politicii de integrare.

2.5. Perfecționarea cadrului instituțional și normativ în contextul politicii de integrare.

2.6. Sporirea capacităților persoanelor aparținînd minorităților naționale de a constitui și a conduce organizații neguvernamentale.

2.7. Sporirea responsabilității la nivelul administrației publice locale în domeniul minorităților naționale și acordarea suportului logistic și informațional necesar pentru realizarea eficientă a sarcinilor.

Indicatori de progres:

2.1. Numărul organelor consultative create la nivel local și gradul de implicare în analiza agendei de discuții relevante.

2.2. Numărul reprezentanților minorităților naționale implicați în organele consultative.

2.3. Numărul de comisii/grupuri de lucru tematice înființate pentru examinarea problemelor ce se referă la interesele minorităților naționale și eficiența activității acestora.

2.4. Numărul de angajați ai Biroului Relații Interetnice responsabili de domeniile prioritare de integrare a minorităților naționale.

2.5. Numărul de consultări/seminare de instruire oferite reprezentanților minorităților naționale referitoare la constituirea și conducerea organizațiilor neguvernamentale.

2.6. Numărul de persoane din administrația publică locală participante la seminarele de instruire privind domeniul minorităților naționale.

Rezultate scontate:

Mecanisme consultative cu minorități naționale eficiente la nivel local și național.

Canale de dialog eficiente și funcționale între minoritățile naționale și autoritățile relevante (în special în domeniile de relevanță pentru minoritățile naționale).

Delimitarea la nivel de administrație publică locală a persoanelor responsabile de domeniul minorităților naționale și realizarea eficientă a atribuțiilor.

Obiectivul specific 3: Îmbunătățirea cunoașterii în domeniile ce se referă la relațiile interetnice și ameliorarea statisticii în acest domeniu.

Acțiuni prioritare:

3.1. Îmbunătățirea sistemului de colectare și analiză a datelor referitoare la relațiile interetnice (colectând date dezagregate pe sexe), cunoașterea limbilor și alte criterii ce pot contribui la elaborarea politicilor sectoriale de integrare, respectând standardele internaționale cu privire la protecția și colectarea datelor cu caracter personal.

3.2. Realizarea de studii și cercetări fundamentate privind relațiile interetnice în Republica Moldova.

3.3. Susținerea instituțiilor de cercetare în monitorizarea situației în domeniul relațiilor interetnice, investigarea evoluției istoriei și culturii grupurilor etnice din republică.

Indicatori de progres:

3.1. Numărul recomandărilor elaborate privind perfecționarea sistemului de colectare și analiză a datelor statistice în domeniu.

3.2. Numărul de studii privind relațiile interetnice în Republica Moldova.

3.3. Suma investițiilor atrase din diferite surse.

Rezultate scontate:

Politici sectoriale de integrare fundamentate în baza unor studii relevante, date calitative și cantitative.

Monitorizarea și cercetarea situației și dinamicii relațiilor interetnice.

3.2. Limba ca mijloc de integrare: politicile privind limba de stat și limbile minoritare

Context

Limba este un element indispensabil al identității individuale și colective, reprezentând, totodată, și un mecanism pentru integrare. Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale include drepturi cu privire la limbile minoritare,

dar mai relevă și faptul că aceste drepturi nu exclud promovarea și studierea limbii de stat. Spre exemplu, art. 14 prevede că predarea limbii minoritare ori educația în această limbă nu ar trebui să influențeze negativ predarea limbii oficiale a statului sau educația în această limbă. Este recunoscut faptul că posedarea limbii de stat este o condiție necesară pentru participarea efectivă și reprezintă un factor important pentru integrarea și coeziunea socială. Persoanele aparținând minorităților naționale se pot bucura pe deplin de dreptul de a participa în toate sferile vieții publice – fapt necesar pentru integrarea societății – prin însușirea adecvată a limbii de stat.

În Recomandările de la Oslo cu privire la drepturile lingvistice ale minorităților naționale se menționează că este puțin probabil ca integrarea să aibă loc fără ca persoanele aparținând minorităților naționale să dea dovadă de o cunoaștere solidă a limbii de stat. Acest fapt este relevant nu doar din perspectivă juridică, ci și din perspectiva integrării sociale și oportunităților egale. În acest context, posedarea de către reprezentanții minorităților naționale a limbii de stat oferă oportunități mai bune de reprezentare corespunzătoare, deoarece sporește șansa accesului la serviciul public și promovării în funcții de conducere în organele de administrare publică.

Astfel, dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a-și cunoaște limbile nu intră în contradicție cu studierea/promovarea/cunoașterea/utilizarea efectivă a limbii de stat.

În Documentul Reuniunii de la Viena a Conferinței pentru Securitate și Cooperare în Europa (ratificat prin Hotărârea Parlamentului nr. 707-XII din 10 septembrie 1991 privind aderarea Republicii Moldova la instrumentele juridice internaționale referitoare la drepturile omului), în paragraful 34 se menționează expres că statele participante vor depune eforturi pentru a se asigura că persoanele aparținând minorităților naționale, independent de necesitatea de a însuși limba oficială a statului în cauză, să aibă posibilități adecvate pentru învățarea limbii materne sau în limba maternă.

Principalele provocări

În pofida eforturilor întreprinse de organizațiile publice și neguvernamentale de a organiza cursuri de predare a limbii de stat, necesitatea predării rămâne actuală în continuare, în special în localitățile compact populate de persoane aparținând minorităților naționale. Deși predarea limbii de stat este obligatorie în școli, tinerii aparținând minorităților naționale deseori posedă cunoștințe limitate în ceea ce privește limba de stat, fenomen ce constituie un obstacol pentru integrare și reprezintă un dezavantaj în accederea în sfera publică.

Pentru implementarea prevederilor art. 10 din Codul educației al Republicii Moldova nr. 152 din 17 iulie 2014 și, în conformitate cu obiectivul 1.9 al Strategiei de dezvoltare a educației pentru anii 2014-2020 „Educația 2020”, a fost aprobat Programul național pentru îmbunătățirea calității învățării

limbii române în instituțiile de învățământ general cu instruire în limbile minorităților naționale (2016-2020) (Hotărârea Guvernului nr. 904 din 31 decembrie 2015).

Instruirea în sistemul național de învățământ în limbile minorităților naționale este prevăzută în art. 10 din Codul educației:

(1) În sistemul educațional, procesul de învățământ se desfășoară în limba română și, în limita posibilităților sistemului educațional, în una dintre limbile de circulație internațională sau, în condițiile alin. (2), în limbile minorităților naționale.

(2) În ariile locuite tradițional sau în număr substanțial de persoane aparținând minorităților naționale, dacă există o cerere suficientă, statul asigură, în limita posibilităților sistemului educațional, ca persoanele aparținând acestor minorități să beneficieze de condiții corespunzătoare de a învăța limba lor minoritară ori de a primi o educație în această limbă la nivelul învățământului obligatoriu.

Codul nu include modalitatea de aplicare a acestui articol. Este necesară descifrarea acestor prevederi prin adoptarea actelor normative suplimentare în conformitate cu standardele internaționale cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale.

Domeniile prioritare de acțiune, obiectivele și rezultatele scontate

Una dintre principalele sarcini ale prezentei Strategii ține de abordarea eficientă a politicilor cu privire la limbi, în conformitate cu cadrul național și cel internațional, respectând pe deplin drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale. În acest context, direcțiile strategice includ următoarele:

1) *Îmbunătățirea competențelor lingvistice și a procesului de studiere a limbii de stat a Republicii Moldova.* În pofida unor eforturi depuse pe parcursul anilor pentru facilitarea studierii limbii de stat de către persoanele aparținând minorităților naționale, cunoașterea limitată a limbii rămâne a fi una dintre barierele pentru integrarea societății. În acest sens, trebuie să fie întreprinse măsuri complexe la nivel educațional prin axarea pe populația alolingvă tânără, precum și măsuri specifice pentru populația adultă, în special în localitățile compact populate de minoritățile naționale. De asemenea, este important de promovat competențele lingvistice în sfera limbii de stat în rândul tuturor cetățenilor Republicii Moldova;

2) *asigurarea protecției corespunzătoare și dezvoltării limbilor minorităților naționale și promovarea diversității lingvistice.* Analiza cadrului legal internațional relevă că nu există contradicții între conservarea identității persoanelor aparținând minorităților naționale prin studierea și utilizarea limbilor minoritare, pe de o parte, și stimularea integrării prin acumularea de cunoștințe adecvate a limbii de stat, pe de altă parte. Totodată, în contextul promovării diversității lingvistice se poate aplica conceptul de multilingvism care reprezintă coexistența mai multor limbi în cadrul unui grup social.

Drept rezultat al acestor acțiuni, obiectivul strategic ce urmează a fi realizat este promovarea cunoașterii limbii de stat, protecția și promovarea limbilor minorităților naționale și încurajarea multilingvismului în societate.

Obiectivul specific 1: Îmbunătățirea studierii și posedării limbii de stat a Republicii Moldova.

Acțiuni prioritare:

1.1. Îmbunătățirea sistemului de predare/studiere a limbii de stat pentru populația alolingvă adultă (îmbunătățirea procesului de învățare la distanță a limbii de stat și extinderea acestei practici la nivel național; asigurarea accesului la materiale didactice privind limba de stat în format electronic; elaborarea și distribuirea softurilor lingvistice pentru studierea limbii de stat etc.).

1.2. Introducerea unui sistem standardizat de testare, evaluare și certificare a cunoașterii limbii de stat.

1.3. Promovarea prin diferite canale (mass-media, familie, comunitate, școală, mediul academic, instituții publice, organizații neguvernamentale etc.) a necesității de studiere a limbii de stat.

1.4. Îmbunătățirea competențelor lingvistice și cunoașterii limbii de stat în rândul cetățenilor Republicii Moldova.

1.5. Elaborarea și implementarea programelor de mobilitate pe teritoriul Republicii Moldova pentru tinerii alolingvi.

1.6. Implicarea și susținerea organizațiilor neguvernamentale ale minorităților naționale în procesul de promovare a importanței studierii limbii de stat.

Indicatori de progres:

1.1. Numărul persoanelor implicate în procesul de studiere la distanță a limbii de stat. Numărul de materiale didactice disponibile în format electronic.

1.2. Sistemul standardizat de testare, evaluare și certificare a cunoașterii limbii de stat elaborat și aplicat.

1.3. Numărul campaniilor de informare și promovare a importanței de studiere a limbii de stat organizate.

1.4. Rata persoanelor cu competențe de comunicare în limba de stat sporite în urma absolvirii cursurilor lingvistice.

1.5. Numărul de persoane implicate în programe de mobilitate pentru tinerii alolingvi.

1.6. Numărul de organizații neguvernamentale ale minorităților naționale implicate în procesul de promovare a limbii de stat. Numărul de acțiuni și evenimente organizate în vederea promovării limbii de stat.

Rezultate scontate:

Populația alolingvă adultă dispune de acces la predarea calitativă a limbii de stat în cadrul diferitor forme de studiere a acesteia (cursuri lingvistice, învățare la distanță, mass-media etc.), favorizând coeziunea și integrarea lingvistică, socială și profesională.

Limba de stat predată în mod calitativ în instituțiile de învățământ general cu instruire în limbile minorităților naționale, asigurând cunoștințe lingvistice temeinice.

Sistemul standardizat de evaluare a cunoștințelor limbii de stat introdus la nivel național.

Sporirea interesului cetățenilor Republicii Moldova pentru îmbunătățirea competențelor de cunoaștere a limbii de stat.

Obiectivul specific 2: Asigurarea protecției și dezvoltarea limbilor minorităților naționale, precum și promovarea diversității lingvistice.

Acțiuni prioritare:

2.1. Continuarea procesului de pregătire și identificare a potențialului statului referitor la ratificarea Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare.

2.2. Îmbunătățirea predării limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ.

2.3. Elaborarea cadrului normativ privind punerea în aplicare a prevederilor articolelor din Codul educației, care se referă la studierea și predarea în limbile minorităților naționale.

2.4. Sporirea nivelului de înțelegere și apreciere în societate a valorii diversității lingvistice, precum și a limbii de stat.

2.5. Susținerea protejării și dezvoltării limbii ruse și a altor limbi vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

2.6. Organizarea evenimentelor multilingve la care să participe persoanele aparținând minorităților naționale și majorității etnice.

2.7. Încurajarea diversității lingvistice prin diverse canale de socializare.

2.8. Încurajarea învățării pe tot parcursul vieții a limbii de stat și a limbilor vorbite pe teritoriul Republicii Moldova.

2.9. Organizarea acțiunilor de promovare a multilingvismului și prezenței sporite a diversității lingvistice în societate.

Indicatori de progres:

2.1. Numărul de consultări publice cu organele administrației publice centrale, organizațiile persoanelor aparținând minorităților naționale, experții naționali asupra proiectului de instrument/lege de ratificare a Cartei.

2.2. Numărul de materiale didactice (inclusiv audio/video) elaborate și editate. Planurile și programele actualizate. Numărul de profesori formați.

2.3. Actele normative elaborate și aprobate în vederea aplicării articolelor din Codul educației referitoare la limbile minorităților naționale.

2.4. Numărul de evenimente de informare și promovare a diversității lingvistice organizate.

2.5. Numărul de evenimente de promovare a limbilor minorităților naționale organizate.

2.6. Numărul de acțiuni (concursuri, olimpiade, editarea literaturii, programe de mobilizare a tinerilor, excursii etc.) desfășurate.

2.7. Numărul de evenimente/campanii de promovare organizate, programe TV și audio difuzate, materiale distribuite prin rețelele sociale etc.

Rezultate scontate:

Carta Europeană a limbilor regionale sau minoritare ratificată.

Predarea limbilor minorităților naționale în instituțiile de învățământ îmbunătățită.

Interesul pentru studierea limbilor minorităților naționale de către persoanele aparținând majorității etnice sporit.

Valoarea diversității lingvistice înțeleasă și apreciată la nivel de societate.

Interesul pentru studierea limbilor crescut.

3.3. Dialogul intercultural și apartenența civică la statul Republica Moldova

Context

Dialogul intercultural și edificarea identității civice față de statul Republica Moldova reprezintă una dintre cele mai importante instrumente de consolidare a societății. În Republica Moldova activează un șir de entități publice care facilitează relațiile interetnice și dialogul intercultural, însă Biroul Relații Interetnice reprezintă entitatea principală în acest sens.

Biroul Relații Interetnice este autoritatea administrativă, care elaborează și promovează politica statului în domeniul relațiilor interetnice și funcționării limbilor, monitorizează respectarea legislației relevante în sfera etnoculturală și lingvistică, coordonează implementarea standardelor internaționale în sfera minorităților naționale, contribuie la dezvoltarea socioculturală a minorităților naționale, asigură corelarea optimă a intereselor cetățenilor de diferite etnii din Republica Moldova, armonizează relațiile interetnice și susține activitatea statutară a asociațiilor obștești ale minorităților naționale, înregistrate în conformitate cu legislația în vigoare. Activitatea Biroului este orientată, de asemenea, spre asigurarea dialogului intercultural, consolidarea societății și edificarea identității civice față de statul Republica Moldova.

Pe lângă Biroul Relații Interetnice funcționează, în calitate de organ consultativ, Consiliul coordonator al organizațiilor etnoculturale, din care fac parte directorul general al Biroului și liderii asociațiilor obștești ale minorităților naționale. Biroul organizează activitatea Casei Naționalităților, care funcționează în calitate de centru informațional-cultural al organizațiilor etnoculturale din țară.

Principalele provocări

În pofida eforturilor întreprinse de diverși actori statali și nestatali de a crea condiții favorabile pentru dialogul și educația interculturală, se atestă un nivel insuficient de cunoștințe din partea diferitor grupuri din societate despre diversitatea culturală, lingvistică, istoria și tradițiile minorităților naționale. În școlile cu predare în limba de stat nu există un curs dedicat culturii și istoriei minorităților naționale. Numărul spațiilor și inițiativelor ce contribuie la dialogul intercultural este redus.

În Opinia III asupra Republicii Moldova a Comitetului Consultativ privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale se menționează necesitatea de a oferi susținerea corespunzătoare Biroului Relații Interetnice în realizarea activității sale în calitate de executor principal al politicii de stat în domeniul minorităților naționale și relațiilor interetnice.

Se evidențiază necesitatea sporirii măsurilor pentru edificarea identității civice și dezvoltarea dialogului și educației interculturale. Acest lucru este important mai ales în contextul în care se prezintă anumite stereotipuri și cazuri de discriminare față de unele grupuri etnice.

Domeniile prioritare de acțiune, obiectivele și rezultatele scontate

Articolul 4 din Declarația ONU cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale, etnice, religioase și lingvistice solicită statelor să „încurajeze cunoașterea istoriei, tradițiilor, limbii și culturii minorităților care există pe teritoriul lor”. Art. 12 din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale solicită statelor să promoveze cultura, istoria, limba și religia minorităților lor naționale. Paragraful 34 al Documentului Reuniunii de la Copenhaga se referă la cerința conform căreia, la elaborarea planului de învățământ, statele vor ține cont și de istoria și cultura minorităților naționale.

Aceste prevederi scot în evidență necesitatea perfecționării metodologiei și a bazei didactice pentru predarea istoriei și tradițiilor minorităților naționale. Obiectivul respectiv poate fi realizat cel mai bine prin participarea persoanelor aparținând minorităților naționale la acest proces în baza celor prezentate în subcapitolul 2.3.1. Participarea la viața publică.

Următoarele precondiții contribuie la realizarea dialogului intercultural:

1) respectarea drepturilor omului, supremația legii, toleranța, nediscriminarea și respectul reciproc în societate;

2) responsabilitatea tuturor membrilor societății de a participa la viața culturală, socială și economică;

3) dezvoltarea competențelor necesare pentru dialogul intercultural neachiziționate în mod automat – acestea urmează a fi învățate, practicate și menținute pe tot parcursul vieții;

4) sporirea rolului autorităților publice, profesioniștilor din domeniul educației, organizațiilor societății civile, mass-mediei în promovarea dialogului intercultural;

5) crearea spațiilor deschise și accesibile pentru dialog. Acestea pot fi spații publice, grădinițe, școli și universități, centre culturale și sociale, cluburi de tineret, instituții religioase, locuri de muncă, muzee, biblioteci, spații pentru petrecerea timpului liber sau spațiile virtuale – mass-media și Internetul.

Direcțiile strategice cuprind următoarele elemente:

a) Facilitarea și extinderea dialogului intercultural în Republica Moldova. În acest sens, este important să se asigure ca interacțiunea dintre grupurile etnice să fie realizată în bază egală și cu respectarea deplină a drepturilor omului, inclusiv ale persoanelor aparținând minorităților naționale, bazate pe principiul nediscriminării și toleranței.

b) Crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală. Sistemul de învățământ, precum și canalele de educație informală ar trebui să includă informații cu privire la diversitatea etnică și culturală a Republicii Moldova.

c) Abordarea și prevenirea discriminării, urii și tensiunilor interetnice și segregării.

d) Consolidarea identității civice față de statul Republica Moldova. Spiritul civic și unitatea poporului Republicii Moldova va contribui la dezvoltarea identității civice, care se va axa pe conservarea și punerea în valoare a diversității în societate și pe sentimentul de apartenență civică la statul Republica Moldova. Acest fapt urmează să scoată în evidență egalitatea cetățenilor și respectarea legilor țării, indiferent de apartenența etnică, culturală, religioasă etc. Totodată, pe lângă drepturile de care beneficiază, tuturor membrilor societății le revine obligația de a respecta legile, precum și responsabilitatea de a-și aduce contribuția la procesele democratice, dezvoltarea statului, integrarea societății.

Drept rezultat al acestor acțiuni, obiectivul strategic constă în dezvoltarea unor medii favorabile pentru realizarea dialogului intercultural și promovarea sentimentului apartenenței civice față de statul Republica Moldova.

Obiectivul specific 1: Facilitarea și extinderea dialogului intercultural în Republica Moldova.

Acțiuni prioritare:

1.1. Facilitarea și încurajarea interacțiunii la diverse niveluri ale societății prin realizarea de activități sociale, culturale, sportive, turistice care să faciliteze dialogul intercultural.

1.2. Încurajarea canalelor media să instruiască jurnaliștii cum să reflecte diversitatea și să încurajeze dialogul intercultural și identitatea civică.

1.3. Fortificarea capacităților Biroului Relații Interetnice și altor instituții publice de a extinde activitățile ce au drept scop încurajarea dialogului intercultural și a identității civice.

1.4. Punerea în valoare a unității societății prin diversitate.

1.5. Încurajarea minorităților naționale să celebreze evenimentele și sărbătorile tradiționale.

1.6. Sporirea aprecierii patrimoniul cultural și lingvistic al minorităților naționale.

1.7. Crearea spațiilor pentru realizarea dialogului intercultural, inclusiv prin oferirea Casei Naționalităților unui statut ce ar permite extinderea organizării activităților organizațiilor etnoculturale.

Indicatori de progres:

1.1. Numărul de evenimente/activități sociale, culturale, sportive, turistice organizate în scopul facilitării dialogului intercultural.

1.2. Numărul de jurnaliști instruiți în vederea reflectării diversității și dialogului intercultural.

1.3. Numărul de angajați din cadrul Biroului Relații Interetnice/altor instituții publice formați în domeniul promovării dialogului intercultural și identității civice.

1.4. Numărul de evenimente/campanii de promovare a diversității în societate organizate, programe TV și audio difuzate, materiale distribuite prin rețelele sociale etc.

1.5. Numărul de evenimente/sărbători tradiționale facilitate.

1.6. Gradul de conștientizare privind patrimoniul spiritual cultural al minorităților naționale.

1.7. Regulamentul cu privire la statutul Casei Naționalităților revizuit.

Rezultate scontate:

Dialogul intercultural realizat cu succes prin intermediul diferitor activități și inițiative.

Mass-media susține și reflectă diversitatea culturală.

Instituțiile publice responsabile dispun de capacitățile necesare pentru a facilita și a extinde dialogul intercultural.

Obiectivul specific 2: Crearea premiselor favorabile pentru educația interculturală.

Acțiuni prioritare:

2.1. Elaborarea programelor și metodologiilor educaționale care vor spori capacitățile actorilor relevanți de a realiza și a facilita dialogul intercultural, de a promova înțelegerea principiilor nediscriminării, drepturilor omului și a toleranței.

2.2. Extinderea practicii de predare a istoriei și tradițiilor minorităților naționale – măsură care urmează să fie realizată în consultare și cu participarea minorităților naționale.

2.3. Promovarea dialogului intercultural prin educația nonformală.

2.4. Încurajarea realizării studiilor în domeniul culturii și istoriei minorităților naționale, cooperării și interacțiunii interculturale.

2.5. Organizarea evenimentelor care să ajute la descoperirea și aprecierea diversității etnice și culturale în Republica Moldova.

2.6. Utilizarea noilor tehnologii educaționale (învățarea la distanță, Internet, programe educaționale TV, software educațional etc.) pentru realizarea educației interculturale.

Indicatori de progres:

2.1. Programele și metodologiile educaționale în vederea promovării dialogului intercultural, toleranței, nediscriminării elaborate și aprobate.

2.2. Gradul de implicare a reprezentanților minorităților naționale în procesul de consultare referitor la predarea istoriei și tradițiilor minorităților naționale.

2.3. Numărul de acțiuni instructive proiectate și realizate într-un cadru instituționalizat extrașcolar în contextul educației nonformale.

2.4. Numărul de cercetări științifice în domeniul culturii și istoriei minorităților naționale, cooperării și interacțiunii interculturale.

2.5. Numărul de evenimente/activități sociale, culturale, sportive, turistice organizate în scopul promovării diversității etnice și culturale.

2.6. Numărul de persoane care au beneficiat de noi tehnologii educaționale în contextul educației interculturale. Numărul tehnologiilor noi educaționale introduse în procesul de educație interculturală.

Rezultate scontate:

Educația interculturală promovată în învățământul formal și informal prin diverse metode și mijloace.

Obiectivul specific 3: Prevenirea și eliminarea discriminării, xenofobiei, stereotipurilor etnice, tensiunilor interetnice și segregării.

Acțiuni prioritare:

3.1. Perfecționarea cadrului legal privind interzicerea instigării la ură.

3.2. Sporirea capacităților diferitor actori relevanți pentru promovarea diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice.

3.3. Realizarea măsurilor menite să sporească cooperarea interculturală și să prevină izolarea minorităților naționale în societate.

3.4. Promovarea implicării active a societății civile în sesizarea organelor competente despre cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței.

3.5. Sporirea capacităților Consiliului de prevenire și combatere a discriminării și asigurării egalității de a analiza plîngerile individuale privind cazurile de discriminare și sporirea nivelului de conștientizare a rolului Consiliului în rîndul autorităților publice centrale și locale.

3.6. Sporirea rolului instituției Avocatul Poporului.

Indicatori de progres:

3.1. Actele legislative privind interzicerea instigării la ură aprobate.

3.2. Numărul de angajați din cadrul Biroului Relații Interetnice/altor instituții publice, diferiți actori relevanți instruiți în domeniul diversității culturale, drepturilor omului, educației civice și prevenirii tensiunilor interetnice.

3.3. Numărul de măsuri/acțiuni efectuate în vederea cooperării interculturale și prevenirii izolării minorităților naționale în societate.

3.4. Numărul de consultări cu reprezentanții societății civile referitoare la cazurile de instigare la ură interetnică, discriminare și exprimare a intoleranței.

3.5. Numărul de plîngeri individuale prin care se comunică despre un presupus act de discriminare. Numărul de acte legislative perfecționate. Gradul de informare a societății cu privire la fenomenul discriminării.

3.6. Numărul de cazuri soluționate. Numărul de propuneri în vederea perfecționării legislației naționale. Gradul de informare a societății cu privire la activitatea Oficiului Avocatul Poporului.

Rezultate scontate:

Monitorizarea eficientă din partea societății civile și a organelor competente a cazurilor de discriminare etnică, instigare la ură interetnică și manifestare a intoleranței.

Cadrul legal și instituțional relevant îmbunătățit, pentru a preveni discriminarea, tensiunile interetnice și intoleranța.

Obiectivul specific 4: Consolidarea sentimentului de apartenență civică la statul Republica Moldova.

Acțiuni prioritare:

4.1. Popularizarea simbolurilor de unitate civică a Republicii Moldova (simbolurile de stat ale Republicii Moldova, limba de stat, sărbătorile naționale și tradiționale, datele semnificative în contextul cultural-istoric etc.).

4.2. Sporirea respectului față de Constituția Republicii Moldova, suveranitate, independență, unitatea și indivizibilitatea statului, informarea privitor la rolul toleranței și spiritului civic prin diferite mijloace de socializare.

4.3. Extinderea și facilitarea inițiativelor de edificare a sentimentului civic de apartenență față de statul Republica Moldova.

4.4. Utilizarea rolului unificator al locurilor pitorești, culturii, științei, artei, sportului și altele în vederea consolidării apartenenței civice față de statul Republica Moldova.

4.5. Implicarea și susținerea organizațiilor neguvernamentale ale minorităților naționale în organizarea și desfășurarea acțiunilor care promovează unitatea și apartenența civică față de statul Republica Moldova.

Indicatori de progres:

4.1. Numărul de evenimente/activități sociale, culturale, sportive, turistice desfășurate în scopul promovării simbolurilor de unitate civică.

4.2. Numărul de acțiuni organizate în vederea promovării respectului față de Constituția Republicii Moldova, suveranitate, independență, unitatea și indivizibilitatea statului. Gradul de informare a societății cu privire la rolul toleranței și spiritului civic.

4.3. Numărul de persoane implicate în inițiativele de edificare a sentimentului civic de apartenență la stat.

4.4. Numărul de evenimente/activități sociale, culturale, sportive, turistice desfășurate în vederea consolidării apartenenței civice.

4.5. Numărul de organizații neguvernamentale ale minorităților naționale implicate în procesul de organizare a acțiunilor în vederea promovării unității și apartenenței civice. Numărul de acțiuni și evenimente organizate.

Rezultate scontate: Consolidarea identității civice față de statul Republica Moldova.

3.4. Mass-media

Context

Codul audiovizualului al Republicii Moldova nr. 260-XVI din 27 iulie 2006 interzice orice formă de instigare la ură pe motive de rasă, religie, naționalitate sau sex. Acesta conține și un șir de prevederi cu privire la difuzarea în limbile minoritare. Codul stabilește o cotă de 80% pentru difuzarea în limba de stat, însă prevederea respectivă nu se aplică zonelor în care minoritățile naționale constituie majoritatea populației.

Legislația Republicii Moldova asigură dreptul producerii și difuzării emisiunilor radio și TV în limbile minorităților naționale. Există intervenții de

reglementare pozitivă prin intermediul cotelor privind limba difuzării. Astfel, art. 11 alin. (9) din Codul audiovizualului garantează difuzorilor care își desfășoară activitatea în zonele în care minoritățile naționale constituie majoritatea populației, realizarea a 80% din volumul emisiunilor în limbile minorităților respective, 20% fiind rezervate emisiunilor în limba de stat.

Articolul 29 alin. (4) din Codul audiovizualului stabilește că prestatorii de servicii care dețin autorizații de retransmisie și care activează în localitățile în care persoanele aparținând unei naționalități sau etniei reprezintă o pondere mai mare de 20% au obligația de a asigura retransmiterea serviciilor de programe în limba minorității respective.

În ceea ce privește atribuțiile difuzorilor publici, art. 51 alin. (1) lit. f) prevede asigurarea dreptului la informare pentru toate categoriile de cetățeni ai Republicii Moldova, inclusiv pentru persoanele aparținând minorităților naționale. Totodată, unul dintre obiectivele primordiale ale difuzorului public este, conform art. 54 lit. a) din Codul audiovizualului, realizarea emisiunilor de radio și de televiziune în limba de stat, precum și în limbile minorităților naționale sau în alte limbi de circulație internațională, cu scop informativ, cultural, educativ și de divertisment, ținându-se cont de prevederile Codului.

Consiliul Coordonator al Audiovizualului este responsabil de monitorizarea respectării Codului audiovizualului și a convențiilor internaționale din domeniu la care Republica Moldova este parte. Consiliul favorizează difuzorii care includ în grila de emisie programe în limbile minorităților naționale.

Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova”, în baza Codului audiovizualului, Legii nr. 382-XV din 19 iulie 2001 cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și la statutul juridic al organizațiilor lor, Regulamentului cu privire la activitatea Companiei „Teleradio-Moldova”, altor acte normative și regulamente interne, produce și difuzează programe în limbile minorităților naționale (ucraineană, rusă, găgăuză, bulgară, romani) și are un program în limba rusă cu privire la toate minoritățile naționale.

Principalele provocări

Republica Moldova dispune de un sector media multilingv, cu numeroși difuzori și cu un conținut disponibil în limbile vorbite în țară. Totuși, mass-media națională se bazează, în mare măsură, pe conținutul din străinătate, deoarece capacitățile interne de producere sînt reduse.

În Opinia III asupra Republicii Moldova a Comitetului Consultativ privind Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale se menționează că unele instituții media uneori stimulează intoleranța și ura, în special în ceea ce privește denumirea limbii de stat și identitatea națională. Mai mult decît atât, stereotipurile și prejudecățile împotriva romilor, evreilor și străinilor continuă să

fie diseminate prin mass-media, în pofida faptului că organele de monitorizare a spațiului mediatic nu au înregistrat plîngeri în acest sens.

Deși legislația în vigoare și în special art. 6 alin. (1) din Codul audiovizualului interzice difuzarea de programe care conțin orice formă de incitare la ură pe considerente de rasă, religie, naționalitate, sex, totuși penalitățile impuse de Consiliul Coordonator al Audiovizualului sînt relativ mici, cu excepția cazurilor de încălcări multiple. De asemenea, implicarea publicului general în sesizarea organelor competente privitor la încălcări este limitată.

O altă provocare ce vizează conținutul și limba programelor dedicate minorităților naționale o reprezintă faptul că în regiunile în care minoritățile naționale constituie majoritatea populației există dificultăți în ceea ce privește accesarea programelor de calitate în limbile minoritare în orele de vîrf. Astfel, pentru a avea acces la informații în limba lor, aceste grupuri de populație sînt nevoite să acceseze programe difuzate de instituțiile media din alte țări, în special din Ucraina, Federația Rusă, Belarus etc. Majoritatea difuzorilor din zonele în care minoritățile naționale locuiesc compact aleg să emită, cu precădere, în limba rusă, rezervînd timp de antenă redus pentru emisiunile în alte limbi minoritare.

Deși Instituția publică națională a audiovizualului Compania „Teleradio-Moldova” realizează emisiuni dedicate minorităților naționale, se constată un volum insuficient al difuzării, o periodicitate scăzută, lipsa unor informații despre evenimentele curente din țară, ceea ce determină o audiență limitată și contribuie într-o măsură scăzută la procesul de integrare. Este important de a oferi programe în limba minorităților naționale și de a extinde practica curentă de subtitrare în limba de stat, acest fapt încurajînd accesul publicului larg la aceste programe.

Domeniile prioritare de acțiune, obiectivele și rezultatele scontate

Mass-media are un rol deosebit de important în procesul de integrare. În primul rînd, aceasta oferă un mediu virtual în care persoanele aparținînd minorităților naționale își pot exercita drepturile, inclusiv dreptul de a utiliza limba maternă și de a dezvolta și a promova cultura. În al doilea rînd, în calitate de instrument de primire și transmitere a informațiilor, mass-media este esențială pentru crearea unui climat favorabil dialogului intercultural și înțelegerii reciproce, inclusiv prin combaterea stereotipurilor negative, prejudecăților și intoleranței în societate.

O societate democratică presupune accesul persoanelor aparținînd minorităților naționale la mijloacele de comunicare în masă și posibilitatea de a transmite și a primi informații, inclusiv în limba maternă. Un rol special în acest proces îl are mass-media independentă, reflectarea principiilor pluralismului și toleranței. Aceste elemente reprezintă condiții necesare pentru edificarea unei societăți libere, deschise și democratice.

Art. 6 alin. (1) din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale prevede „că părțile vor încuraja spiritul de toleranță și dialogul intercultural și vor lua măsuri efective pentru promovarea respectului reciproc, înțelegerii și cooperării dintre toate persoanele care trăiesc pe teritoriul lor, indiferent de identitatea etnică, culturală, lingvistică ori religioasă a acestora, îndeosebi în domeniile educației, culturii și a mijloacelor de informare”. În mod special, statele sînt încurajate să acționeze pentru stoparea folosirii în public a sintagmelor înjositoare ori peiorative și luarea de măsuri pentru contracararea stereotipurilor negative. În practică, se recomandă ca reprezentanții comunităților afectate să participe la luarea măsurilor ce vizează rezolvarea acestor probleme.

Conform art. 6 din Declarația Universală a UNESCO privind diversitatea culturală, aceasta este garantată, *inter alia*, prin libertatea de exprimare, prin pluralismul mass-mediei și prin multilingvism. În acest sens, rolul statului de a păstra identitatea lingvistică (și de altă natură) a persoanelor aparținînd minorităților naționale este consacrat în mai multe documente internaționale și în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

În Recomandarea nr. R (96) 10 a Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei către statele membre cu privire la garantarea independenței serviciului public de radiodifuziune, rolul acestora este evidențiat „ca factor esențial al unei comunicări pluraliste, accesibile oricărei persoane la nivel național și regional, prin furnizarea unor programe de bază, cu caracter general, care să includă informații, programe educaționale, culturale și de divertisment”. Posibilitatea ca persoanele aparținînd minorităților naționale să creeze și să întrețină mijloace de difuzare în limba maternă este garantată de art. 9 alin. (3) din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale.

Art. 10 din Liniile directoare privind utilizarea limbilor minoritare în media audiovizuală, adoptate de Înalțul Comisar pentru Minorități Naționale al Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa prevede că „Măsurile de promovare a oricărei limbi în mass-media audiovizuală nu ar trebui să afecteze drepturile persoanelor aparținînd minorităților naționale”. Acest fapt trebuie respectat în eforturile depuse pentru utilizarea mass-mediei în vederea încurajării studierii și utilizării limbii de stat. În contextul în care Republica Moldova este în curs de transfer spre difuzarea digitală terestră și deconectarea de la canalele analogice curente, art. 15 din aceste recomandări este, în special, relevant: „Statele ar trebui să asigure acces la transmisiunea în limbile minoritare, *inter alia*, prin alocarea frecvențelor, înființarea și susținerea unor organisme de difuziune” și „atunci cînd se acordă licențele, statele ar trebui să aibă în vedere alocarea de frecvențe pentru difuzarea programelor în limbile minoritare”.

Drept rezultat al celor expuse, procesul de integrare prin prisma componentei mass-media cuprinde următoarele direcții strategice:

1) asigurarea accesului minorităților naționale la difuzarea emisiunilor în limbile acestora;

2) promovarea multilingvismului și diversității în societate prin sursele mass-mediei.

Drept rezultat al acestor acțiuni, obiectivul strategic care urmează a fi realizat este remedierea procesului de reflectare în mass-media a diversității din societate.

Obiectivul specific 1: Asigurarea accesului minorităților naționale la informații și programe în limbile minorităților.

Acțiuni prioritare:

1.1. Încurajarea persoanelor aparținând minorităților naționale de a înființa și administra mijloace de comunicare în masă în limba maternă.

1.2. Încurajarea instituțiilor audiovizuale private să producă și să difuzeze conținut în limbile minorităților naționale.

1.3. Reflectarea diversității etnice, culturale și lingvistice a societății în programele destinate tuturor audiențelor (și nu doar în emisiunile adresate minorităților naționale).

1.4. Difuzarea programelor despre cultura și tradițiile minorităților naționale în limba de stat.

1.5. Producerea conținutului audiovizual în limbile minorităților naționale cu privire la situația din Republica Moldova (știri, dezbateri etc.).

Indicatori de progres:

1.1. Numărul de mass-media înființate de persoane aparținând minorităților naționale.

1.2. Ponderea emisiunilor produse și difuzate de instituțiile audiovizuale private în limbile minorităților naționale.

1.3. Numărul de programe în care se reflectă diversitatea etnică, culturală și lingvistică a societății.

1.4. Volumul de emisie despre cultura și tradițiile minorităților naționale rezervat programelor în limba de stat. Numărul de programe despre cultura și tradițiile minorităților naționale în limba de stat.

1.5. Volumul de emisie al programelor destinate știrilor, dezbaterilor etc. în limbile minorităților naționale cu privire la situația din Republica Moldova.

Rezultate scontate:

Conținutul audiovizual în limbile minorităților naționale reflectă necesitățile de informare a acestora.

Obiectivul specific 2: Promovarea multilingvismului și diversității în societate prin intermediul mass-mediei.

Acțiuni prioritare:

- 2.1. Extinderea și încurajarea practicii de subtitrare pentru emisiunile în limba de stat și cele în limbile minorităților naționale.
- 2.2. Încurajarea difuzării multilingve.
- 2.3. Elaborarea și aplicarea unor instrumente practice și efective pentru monitorizarea și raportarea stereotipurilor negative și instigării la ură în spațiul mediatic.
- 2.4. Promovarea limbii de stat în calitate de factor integrator în societate.

Indicatori de progres:

- 2.1. Ponderea emisiunilor subtitrate în limba de stat și în limbile minorităților naționale.
- 2.2. Volumul de emisie al programelor multilingve. Numărul de programe TV și radio multilingve.
- 2.3. Numărul de monitorizare, de analize, de cercetări, de studii realizate în vederea prevenirii stereotipurilor negative și instigării la ură în mass-media. Recomandările înaintate.
- 2.4. Volumul de emisie a programelor orientate spre promovarea limbii de stat.

Rezultate scontate:

- Canalele media difuzează conținut audiovizual multilingv.
- Practica de subtitrare în limba de stat și limbile minorităților naționale aplicată pe larg.
- Monitorizarea permanentă a spațiului audiovizual în ceea ce ține de conținutul ce instigă la ură interetnică și stereotipizare negativă.

IV. COORDONAREA ȘI ETAPELE DE IMPLEMENTARE

4.1. Structura operațională

Implementarea prezentei Strategii presupune sporirea eficienței operaționale și manageriale. Succesul implementării obiectivelor strategice și atingerea unui impact cumulativ depind de capacitățile instituționale.

Biroul Relații Interetnice în calitate de autoritate administrativă centrală va participa la realizarea prezentei Strategii ca organ coordonator, executiv și consultativ. Totodată, responsabilitatea pentru implementarea acesteia aparține organelor administrației publice centrale și locale, precum și altor instituții

relevante în ale căror sfere de competență intră realizarea documentelor de politici referitoare la domeniul protecției minorităților naționale.

În acest context, Biroul Relații Interetnice va fi consolidat, cu excluderea dublărilor responsabilităților altor actori instituționali. Implementarea se bazează pe schimbul de informații și dialogul productiv între părțile implicate, având următoarele componente:

- 1) sistematizarea și comprehensivitatea bazelor de date cu privire la profilul beneficiarilor;
- 2) utilizarea eficientă a instrumentelor de comunicare în masă;
- 3) colaborarea cu organizațiile neguvernamentale și internaționale;
- 4) participarea persoanelor aparținând minorităților naționale în procesul de consultări publice și luare a deciziilor.

4.2. Etapele de implementare

Implementarea prezentei Strategii urmează a fi realizată în trei etape, în baza planurilor de acțiuni aprobate de Guvern:

Etapa I: Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru perioada 2017-2020;

Etapa II: Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru perioada 2021-2024;

Etapa III: Planul de acțiuni privind implementarea Strategiei pentru perioada 2025-2027.

Planurile de acțiuni vor fi elaborate cu participarea tuturor autorităților implicate în procesul de implementare a prezentei Strategii, în conformitate cu Hotărârea Guvernului nr. 33 din 11 ianuarie 2007 „Cu privire la regulile de elaborare și cerințele unificate față de documentele de politici”.

V. MODUL DE FINANȚARE

Realizarea obiectivelor trasate în prezenta Strategie trebuie susținute de mecanisme financiare adecvate și depinde în mare măsură de bugetul disponibil pentru punerea acesteia în aplicare.

Costurile implementării vor fi acoperite din:

- 1) bugetul de stat;
- 2) asistența externă.

Pentru realizarea prezentei Strategii, instituțiile responsabile vor prevedea alocarea de resurse financiare în bugetele autorităților respective. Prioritățile stabilite vor servi drept bază pentru Cadrul bugetar pe termen mediu.

Resursele financiare, tehnice și umane urmează a fi estimate și detaliate pentru fiecare etapă în planurile de acțiuni privind implementarea Strategiei. De asemenea, planurile de acțiuni vor stabili scopurile specifice pe domeniile

identificate și acțiunile pentru atingerea lor, rezultatele scontate, termenele-limită, instituțiile responsabile și indicatorii de evaluare a rezultatelor obținute.

Finanțarea se va efectua conform alocațiilor bugetare, prin proiecte și programe de asistență tehnică, granturi, proiecte privind dezvoltarea parteneriatului public-privat, sponsorizări și alte surse acceptate în condițiile legii.

VI. MONITORIZAREA, EVALUAREA ȘI PROCEDURILE DE RAPORTARE

Activitățile de monitorizare vor fi desfășurate pe tot parcursul perioadei de implementare a prezentei Strategii și vor include atât colectarea, prelucrarea și analiza datelor de monitorizare, identificarea erorilor sau a efectelor neprevăzute, cât și eventuale modificări de conținut și de formă ale măsurilor și activităților planificate în conformitate cu prevederile Hotărârii Guvernului nr. 1181 din 22 decembrie 2010 privind monitorizarea procesului de implementare a legislației.

Activitatea de monitorizare și de evaluare a implementării Strategiei are un caracter sistematic și îi revine Biroului Relații Interetnice, care urmează să informeze Guvernul și societatea despre rezultatele obținute, problemele nesoluționate și perspectivele de dezvoltare.

Pentru eficientizarea procesului de monitorizare, Biroul Relații Interetnice va crea un grup de lucru constituit din reprezentanți ai autorităților administrației publice, societății civile și reprezentanți ai minorităților naționale. Un rol distinct în procesul de monitorizare îi revine Consiliului coordonator al organizațiilor etnoculturale de pe lângă Biroul Relații Interetnice.

Evaluarea mersului implementării prezentei Strategii se va face în baza indicatorilor de progres stabiliți în planurile de acțiuni și actualizați pe măsura necesității. Biroul Relații Interetnice elaborează rapoartele anuale de monitorizare și evaluare și, pînă la 1 martie, le prezintă Guvernului. Rapoartele anuale vor indica atât realizările, cât și eșecurile referitoare la implementarea prezentei Strategii în cadrul planurilor de acțiuni pentru perioada respectivă. Aceasta reprezintă o analiză mai detaliată decît monitorizarea, deoarece include cauzele/factorii care au determinat succesele sau insuccesele, precum și unele măsuri mai eficiente pentru anul următor.

Ministerele și alte autorități administrative centrale vor prezenta Biroului Relații Interetnice, anual, pînă la 1 februarie, informația privind realizarea prezentei Strategii, rezultatele obținute și perspectivele de dezvoltare.

Rapoartele de evaluare vor fi elaborate cu participarea tuturor actorilor implicați în procesul de implementare a prezentei Strategii, asigurînd în același timp desfășurarea unui proces transparent și participativ.

La finele primei etape de implementare se va elabora un raport de evaluare a procesului de transpunere în practică a prezentei Strategii. Acesta va

reflecta evaluarea obiectivelor și sarcinilor trasate, va evidenția principalele provocări și recomandări pentru a doua etapă. Constatările vor contribui, în mod special, la elaborarea planului de acțiuni pentru perioada 2021-2024. Măsurile similare vor fi întreprinse pentru evaluarea rezultatelor etapei a II-a și elaborării planului de acțiuni pentru perioada etapei a III-a – 2025-2027.

Raportul final de evaluare a prezentei Strategii va fi realizat în anul 2027 de Biroul Relații Interetnice. Acesta va fi utilizat în calitate de reper pentru elaborarea politicilor sectoriale din domeniul relațiilor interetnice și va determina necesitatea întreprinderii altor măsuri relevante în domeniu și continuarea demersurilor în procesul de integrare. Scopul acestei evaluări constă în stabilirea gradului de realizare a obiectivelor, a impactului obținut și a schimbărilor care s-au produs. Aceasta va include rezultatul consultărilor interne și externe pentru asigurarea obiectivității și imparțialității.

Evaluarea finală va implica atât ministerele și autoritățile administrative centrale și locale, cât și partenerii-cheie, precum reprezentanțele structurilor regionale și internaționale în Republica Moldova, organizațiile neguvernamentale ale minorităților naționale și alți exponenți ai societății civile. În urma evaluării vor fi identificate aspecte ce țin de relevanța și statutul rezultatelor de politici, precum și factorii care contribuie, împiedică sau periclitează obținerea rezultatelor de politici.

Transparența proceselor de implementare a prezentei Strategii se realizează prin publicarea pe pagina oficială a Biroului Relații Interetnice a informațiilor anuale și a raportului final de evaluare, după implementarea acesteia.